

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Predmetni program

Turistička geografija

OBAVEZAN IZBORNI PREDMET ZA DOPUNU MATURSKOG STANDARDA

III ili IV razred opšte gimnazije i odjeljenja matematičke gimnazije

Podgorica

2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA.....	3
TURISTIČKA GEOGRAFIJA	3
B. ODREĐENJE PREDMETA.....	3
C. CILJEVI PREDMETA.....	4
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA.....	5
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA	6
II ili IV razred.....	6
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA	13
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA	13
H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA	15
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA	18

A. NAZIV PREDMETA

TURISTIČKA GEOGRAFIJA

B. ODREĐENJE PREDMETA

Turizam je danas masovna pojava u svijetu u kojoj učestvuju više od milijardu ljudi-turista odnosno potrošača usluga i više stotina hiljada privrednih jedinica koje čine turističku privredu. Turistička kretanja (putovanje i boravak) omogućavaju značajne prihode privredama pojedinih zemalja, uz jednu značajnu karakteristiku, a to je očuvanje prirodne sredine i društvenih bogatstava, što nije slučaj sa velikim brojem ostalih privrednih djelatnosti. Turizam značajno utiče i na podizanje nivoa kulture i obrazovanja, održavanje zdravlja stanovništva i zbližavanje ljudi sa različitih geografskih prostora. Pored ostalog, razvoj turizma je uslovio niz pozitivnih pojava i procesa kao što su: rast životnog standarda, kulturnog i ekonomskog nivoa stanovništva, zbog čega postoji potreba za omasovljavanjem turističkih kretanja, ali i za proučavanjem fenomena turizma.

Jedna od disciplina koja se bavi proučavanjem turističkih kretanja je i *turistička geografija*, njen predmet proučavanja je odnos čovjeka i prostora, odnosno turistička kretanja od mjesta potražnje do mjesta turističke ponude. Da bi se izučila turistička kretanja potrebno je da se učenici¹ upoznaju ne samo sa geografskim položajem, već i sa mnogim drugim elementima kako prirodne, tako i društvene sredine. Predmet proučavanja turističke geografije pored kretanja su: elementi, faktori i oblici turističkih kretanja, kao i turističke regije i turistički pravci, odnos turizma i životne sredine. U širem smislu to je i mjesto i uloga turističke privrede u privredi države. U konkretnom slučaju, predmet proučavanja je turizam u Crnoj Gori, pa će učenici biti upoznati sa geografskim i turističkim položajem Crne Gore, njenim prirodno geografskim i društveno-ekonomskim osnovama koje daju pečat domaćem i inostranom turističkom prometu. Učenici će izučavati i: motive i oblike turističkih kretanja, materijalnu osnovu turističkih kretanja, strukturu prometa, obim i dinamiku turističkih kretanja, kao i zaštitu prirodne sredine. Takođe će se upoznati sa potencijalima i mogućnostima daljeg razvoja turizma u Crnoj Gori. Kroz nastavu turističke geografije učenici imaju mogućnost da prošire geografska saznanja o Crnoj Gori, razvijaju pozitivna osjećanja prema svojoj domovini, osjećaj pripadnosti svom narodu i državi i odgovornost prema prirodi i društvenim dobrima i aktivnostima.

Turistička geografija Crne Gore je izborni predmet koji učenici biraju u III ili IV razredu gimnazije i služi kao dopuna do maturalnog standarda za predmet Geografija.

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80–85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
III ili IV	2	72	62	10	26	36
		66	56	10	22	34

¹ Svi izrazi koji se u ovom materijalu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu

C. CILJEVI PREDMETA

Ciljevi predmeta Turistička geografija su da učenici:

- znaju da odrede pojam turizam, da razlikuju turističke faktore;
- prepoznaju turistički položaj Crne Gore i izdvoje prirodne i društvene potencijale Crne Gore za razvoj turizma;
- grupišu faktore koji utiču na razvoj turizma u Crnoj Gori;
- prepoznaju turističke regije Crne Gore i odrede turističke potencijale u njima;
- izdvoje oblike turističkih kretanja;
- klasifikuju saobraćajne, smještajne i ugostiteljske kapacitete Crne Gore;
- analiziraju obim, dinamiku i strukturu inostranog i domaćeg turističkog prometa u Crnoj Gori;
- analiziraju turističku kartu Crne Gore i upoređuju turistička područja i mjesta u Crnoj Gori;
- samostalno analiziraju turistički razvoj u lokalnoj geografskoj sredini (zavičaju);
- da se osposobe za samostalno korišćenje tehnika i metoda u istraživanju određenih problema, kao i da samostalno uče i pronalaze informacije;
- razvijaju logičko mišljenje i sposobnost uočavanja uzročno-posljedičnih veza;
- unapređuju stavove o zaštiti životne sredine i njenoj značajnoj vezi sa turizmom;
- razvijaju odgovoran odnos i pozitivna osjećanja prema prirodnim i kulturnim vrijednostima Crne Gore;
- vaspitavaju se u duhu tolerancije i poštovanja ljudi različitih civilizacijskih i kulturnih obilježja i razvijaju odgovoran odnos prema okruženju, drugim ljudima i sebi.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Korelacije omogućavaju funkcionalno povezivanje sadržaja različitih predmeta u jedinstven nastavni proces obrazovanja i vaspitanja. Prilikom planiranja treba imati u vidu i povezanost sadržaja u okviru samog predmeta. Geografija kao nauka koja predstavlja sintezu i sponu između prirodnih i društvenih nauka podrazumijeva korišćenje dostignuća iz drugih nauka, isto se odnosi i na turističku geografiju, kao jednu od geografskih disciplina.

Teme kao što su: *Biljni i životinjski svijet, Zaštita životne sredine*, povezuju nastavu predmeta Turistička geografija sa predmetima Biologija, Matematika i Fizika. Raznovrsnim istraživanjima, ispitivanjima, izvođenjem ogleda uspostavlja se veza sa predmetom Hemija. Sadržaji iz predmeta Istorija često su povezani sa sadržajima predmeta Turistička geografija kroz teme pomoću kojih se stiču znanja o istorijskim karakteristikama, kulturnom nasljeđu i stanovništvu, prije svega svoje domovine.

Nastava ovog Predmeta je povezana sa kretanjem, čime se uspostavlja neposredna veza sa predmetom Fizičko vaspitanje. Izrada karata, modela, crteža, shema, postera, plakata, grafikona, dijagrama i tabela uspostavlja vezu sa predmetima Informatika i Matematika. Razvijanje jezičkih vještina u direktnoj je vezi sa nastavom predmeta Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, kao i sa književnim djelima koja se odnose na geografske sadržaje.

Međupredmetni sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta. Da bi se ostvarili u nastavi, neophodna je saradnja nastavnika u školi, pažljiva i zajednička izrada godišnjih planova rada nastavnika. Pored doprinosa ciljevima bliskih predmeta, nastavni predmet Turistička geografija treba da doprinese ostvarenju generičkih kompetencija i međupredmetnih tema. Generičke kompetencije i međupredmetne teme su skup znanja, vještina i vrijednosti koje su neophodne za život i rad u savremenom svijetu, koje pojedinačno nijesu školski predmeti, ali bi trebalo da se uče i razvijaju kroz sve predmetne i ostale aktivnosti u školi.

Sadržaji iz Turističke geografije i ostale aktivnosti u školi su izuzetno pogodni za razvijanje skoro svih generičkih kompetencija (informaciona pismenost, sposobnost učenja, rješavanje problema i donošenje odluka, kreativnost i inovativnost, kritičko mišljenje, uspostavljanje i održavanje dobrih odnosa sa drugima (socijalna svijest, empatija, komunikacija, rješavanje konflikata, saradnja itd); i međupredmetnih tema (Građansko obrazovanje; Obrazovanje o životnoj sredini i održivom razvoju; Preduzetničko obrazovanje; Potrošačko obrazovanje; Bezbjednosno obrazovanje).

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

II ili IV razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da objasni predmet i zadatak istraživanja turističke geografije, elemente i faktore turističkih kretanja i nabroji motive turističkih kretanja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi predmet i zadatke izučavanja turističke geografije;
- objasni pojmove turizam i rekreacija;
- izdvoji razlike između elemenata i faktora turističkih kretanja;
- ocijeni funkciju turizma.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: turistička kretanja, antropogene i prirodne turističke vrijednosti, turistički faktori, elementi turističkih kretanja, oblici turističkih kretanja, turističke regije.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju predmet i zadatke izučavanja turističke geografije;
- definišu pojam turizam i određuju uzroke njegovog razvoja;
- upoređuju uticaj turističkih elemenata i faktora na razvoj turizma;
- navode argumente o značaju razvoja turizma;
- na primjerima određuju značaj turizma za našu zemlju.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 2 (1 čas teorijske nastave i 1 čas vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da opiše prostorna i funkcionalna svojstva geografskog i turističkog položaja i saobraćaja Crne Gore.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi razlike između geografskog i turističkog položaja Crne Gore;
- rasčlani prostorna i funkcionalna svojstva položaja Crne Gore;
- nabroji karakteristike granica i graničnih prelaza Crne Gore;
- analizira značaj i ulogu saobraćaja za razvoj turizma u Crnoj Gori.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: geografski položaj, granice i granični prelazi, turističke vrijednosti, teritorijalnost, povezanost, kopneni, vazdušni i vodeni saobraćaj, pravci turističkih kretanja, putovanje, boravak.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pomoću karte analiziraju prednosti i nedostatke geografskog položaja Crne Gore za turistička kretanja upoređujući ga sa konkurentnim područjima u okruženju;

- kroz analizu saobraćajne mreže Crne Gore razgovaraju o prednostima i nedostacima te mreže, kao i o uticaju turizma na razvoj saobraćaja;
- na karti Crne Gore označavaju važne turističke saobraćajne pravce.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 3 (1 časa teorijske nastave i 2 časa vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da identifikuje prirodne turističke vrijednosti Crne Gore i klasifikuje ih prema atraktivnosti njihovih motiva.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navede prirodno geografske karakteristike crnogorskog primorja;
- istraži fizičko geografske osobine Jadranskog mora i njegova turistička svojstva;
- objasni klimu crnogorskog primorja i odredi njenu turističku vrijednost;
- izdvoji biogeografske motive crnogorskog primorja i objasni njihova turistička svojstva;
- klasifikuje prirodne turističke potencijale planina Crne Gore i prepozna njihovu funkcionalnu podjelu;
- izdvoji kanjone u Crnoj Gori i ocijeni njihovu turističku vrijednost;
- nabroji najznačajnije speleološke objekte u Crnoj Gori i osmisli načine njihove turističke valorizacije;
- izdvoji karakteristike planinske klime koje imaju značajan uticaj na razvoj turizma u Crnoj Gori;
- odredi turističke potencijale jezera kao samostalnih i komplementarnih hidrografskih turističkih motiva u Crnoj Gori;
- zaključi o turističkim potencijalima rijeka kao komplementarnih i samostalnih turističkih motiva i preporučiti mjere za zaštitu rijeka od zagađenja;
- navede termomineralne izvore u Crnoj Gori i uporedi njihovu turističku valorizaciju sa zemljama Evrope i okruženja;
- prepozna turističke vrijednosti rijetkih i atraktivnih hidroloških pojava i objekata i navede argumente za njihovu valorizaciju.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

a) Sadržaji/pojmovi: crnogorsko primorje, klimatske karakteristike primorja, prirodni turistički motivi (more, rijeke, jezera, termomineralni izvori, biljni svijet), geomorfološki motivi (planine, klisure, kanjoni, kraška polja, jame, pećine, cirkovi, morene, obale, riječne terase), estavela, potajnica, ponori, objekti svjetske prirodne baštine.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju karakteristike crnogorskog primorja i određuju njegovu turističku vrijednost;
- na geografskoj karti pokazuju crnogorsku obalu i određuju položaj Jadranskog mora u Sredozemlju; prikupljaju i prezentuju odgovarajući materijal sa interneta, dnevnih listova, turističkih vodiča i sl. o Jadranskom moru i crnogorskom primorju;
- u parovima rade putopis – turističko putovanje crnogorskim primorjem;
- određuju klimatske potencijale i objašnjavaju njihovu ulogu u razvoju turizma Crne Gore;
- upoređuju biljni svijet crnogorskog primorja i planinskih područja Crne Gore i procjenjuju njihov turistički značaj;
- rade seminarski rad na temu: Planine Crne Gore i njihovi turistički potencijali;

- gledaju odgovarajuće filmove, CD i dr. o planinama Crne Gore, diskutuju o mogućnostima turističke valorizacije i predlažu odgovarajuća rješenja;
- izvode zaključke o specifičnostima kanjona Crne Gore i njihovoj i turističkoj valorizaciji;
- procjenjuju turističku vrijednost speleoloških objekata, diskutuju o uzrocima slabije turističke valorizacije;
- na osnovu vlastitog iskustva objašnjavaju uticaj planinske klime na razvoj turizma;
- rade seminarski rad na temu: Jezera Crne Gore i njihova turistička valorizacija;
- procjenjuju prirodne turističke potencijale rijeka i termomineralnih izvora na osnovu kriterijuma o turističkoj valorizaciji i vrše njihovu funkcionalnu podjelu;
- diskutuju o odgovarajućim materijalima sa interneta, časopisa i dr. o rijetkim i atraktivnim hidrološkim objektima i navode argumente o njihovoj turističkoj vrijednosti.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 17 (7 časova teorijske nastave i 10 časova vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da označi arheološka nalazišta u Crnoj Gori, prepozna vrijednosti spomeničkog nasljeđa i urbanih i ruralnih područja u zemlji, turističkih manifestacija i savremenih kulturno umjetničkih ostvarenja.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- uporedi arheološke vrijednosti iz različitih perioda i odredi razlike među njima;
- izdvoji turističke regije u Crnoj Gori sa arheološkim nalazištima;
- klasifikuje spomeničko nasljeđe po različitim vremenskim periodima;
- prepozna etnografsko i umjetničko nasljeđe Crne Gore;
- analizira turističke vrijednosti urbanih i ruralnih cjelina;
- ocijeni savremena kulturno umjetnička ostvarenja i njihovu turističku vrijednost;
- procjenjuje turistički značaj kulturnih i zabavnih manifestacija;
- navodi argumente o turističkom značaju antropogenih vrijednosti u regijama Crne Gore.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: civilizacija, kultura, objekti svjetske kulturne baštine, pejzažni motivi, etnografske i umjetničke vrijednosti, ambijentalne vrijednosti, turističke manifestacije.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- na turističkoj karti Crne Gore izdvajaju područja sa raznovrsnim kulturno-istorijskim nasljeđem;
- koristeći odgovarajuće karte lociraju važne arheološke lokalitete u Crnoj Gori, procjenjuju njihovu turističku vrijednost;
- sakupljaju odgovarajući materijal sa interneta, literature, medija, na datu temu razvrstavaju ih prema istorijskim periodima i o istom izvještavaju;
- posjećuju zavičajni muzej i nakon toga upoređuju kulturnu baštinu svog kraja sa drugim krajevima Crne Gore;
- rade referate na temu: Kulturna baština Crne Gore, demonstriraju u Power Point-u svoje referate;
- koristeći odgovarajući materijal iz udžbenika, sa interneta i časopisa opisuju tradicionalno građevinarstvo sela i gradova, objašnjavaju njihovu turističku vrijednost;
- pronalaze na internetu podatke i izdvajaju najvrijednija savremena kulturno-umjetnička ostvarenja;
- diskutuju na temu mogućnosti organizovanja raznih manifestacija koje bi doprinijele promovisanju turizma u Crnoj Gori.

- c) **Broj časova realizacije (okvirno): 5** (2 časa teorijske nastave i 3 časa vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će moći da opiše karakteristike saobraćaja u Crnoj Gori i prepozna smještajne i ugostiteljske kapacitete.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- analizira saobraćajne uslove u Crnoj Gori kao bitan elemenat razvoja turizma;
- istraži uticaj pojedinih vrsta saobraćaja (drumski, željeznički, vodeni, vazdušni) na masovnost i pravce turističkih kretanja;
- sortira smještajne i ugostiteljske kapacitete prema obimu turističkog prometa;
- navede ostale turističke kapacitete.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda

- a) **Sadržaji/pojmovi:** saobraćaj – kopneni (drumski, željeznički), pomorski, vazdušni, smještajni kapaciteti, ugostiteljski kapaciteti, sportsko rekreativni i drugi objekti.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju na temu: Nivo razvijenosti saobraćaja u Crnoj Gori, predlažu ideje za poboljšanje saobraćajnih uslova u službi turističkih kretanja;
- osmišljavaju načine za poboljšanje materijalne osnove za razvoj turizma u Crnoj Gori;
- rade seminarski rad na temu: Uticaj različitih vrsta saobraćaja na razvoj turizma u Crnoj Gori.

- c) **Broj časova realizacije (okvirno): 5** (2 časa teorijske nastave i 3 časa vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da objasni značaj turizma za privredu Crne Gore.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- istraži uticaj poljoprivrede na razvoj turizma;
- pronađe uzajamne veze između i domaće radinosti i turizma;
- odredi uticaj turizma na razvoj ugostiteljstva, trgovine i zanatstva;
- navede argumente o značajnom učešću turizma u privredi Crne Gore.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

- a) **Sadržaji/pojmovi:** turizam, poljoprivreda, domaća radinost, ugostiteljstvo, trgovina, zanatstvo.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- daju predloge o obogaćivanju i kvalitetu turističke ponude;
- diskutuju na temu: Proizvodnja ekološki zdrave hrane i očuvanje životne sredine u funkciji razvoja turizma;
- demonstriraju komplementarnost turizma i domaće radinosti;

<ul style="list-style-type: none"> – analizom statističkih podataka, grafikona, dijagrama ocjenjuju stepen turističke tražnje, kretanje broja turista, strukturu i prostornu raspodjelu turista, sezonsku kolebljivost, dužinu boravka i izvode odgovarajuće zaključke; – komparativnom analizom definišu različite uslove turističke ponude; – izvode zaključke o značaju turizma u privredi Crne Gore. <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): 5 (2 časa teorijske nastave i 3 časa vježbi i ostalih vidova nastave).</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 7 <i>Na kraju učenja učenik će moći da nabroji osnovne oblike turističkih kretanja i najvažnije turističke pravce u Crnoj Gori i inostranstvu.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – izdvoji i opiše oblike turističkih kretanja (rekreativna, kulturna, izletnička, ekskurziona, zdravstveno-liječilišna); – sortira kretanja prema vrsti motiva (primorska, planinska, jezerska, rječna, banjska, gradska, pejzažna, etno turizam); – odredi razlike između ljetnjih i zimskih turističkih kretanja; – nabroji ostale oblike turizma (tranzitni turizam, planinarenje i alpinizam, speleološki turizam, lovni i ribolovni turizam, manifestacioni, kongresni turizam); – navede najvažnije svjetske i domaće turističke pravce.
<p>Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:</p> <p>a) Sadržaji/pojmovi: rekreativna kretanja, kulturna kretanja, ekskurziona kretanja, izletnička kretanja, zdravstveno-lječilišna, primorski turizam, planinski turizam, banjski turizam, gradski turizam, etno turizam, manifestacioni turizam.</p> <p>b) Aktivnosti učenja Učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nabrajaju i opisuju vrste turizma i pokazuju na geografskoj karti najvažnije turističke pravce i odredišta; – rade seminarske radove na temu osnovnih oblika turističkih kretanja i motivskih oblika kretanja; – posmatraju i komentarišu odgovarajuće TV i video zapise vezane za određene oblike turizma u Crnoj Gori, izvode zaključke o značaju njihove turističke ponude; – rade seminarski rad na temu: Sezonska turistička kretanja; – diskutuju na temu: zastupljenost ostalih oblika turističkih kretanja u Crnoj Gori i preporučuju mjere za povećanje njihovog učešća u ukupnim turističkim kretanjima u Crnoj Gori; – razgovaraju o vlastitim iskustvima s putovanja. <p>c) Broj časova realizacije (okvirno): 6 (3 časa teorijske nastave i 3 časa vježbi i ostalih vidova nastave).</p>
<p>Obrazovno-vaspitni ishod 8 <i>Na kraju učenja učenik će moći da opiše domaći i inostrani turistički promet u Crnoj Gori.</i></p>
<p>Ishodi učenja <i>Tokom učenja učenik će moći da:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – analizira broj, strukturu i prostornu raspodjelu domaćeg turističkog prometa; – odredi uzroke sezonske kolebljivosti i dužine boravka u domaćem turističkom prometu; – istraži inostrani turistički promet (broj turista, strukturu i prostornu raspodjelu turista); – pronađe veze između sezonske kolebljivosti turističkog prometa i dužine boravka.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: domaći turizam, inostrani turizam, prostorna raspodjela, dužina boravka, sezonska kolebljivost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- analizom statističkih podataka, grafikona, dijagrama upoređuju izvore domaće turističke tražnje, kretanje broja turista, strukturu turista, prostornu raspodjelu, sezonsku kolebljivost, dužinu boravka, izvode odgovarajuće zaključke;
- analizom statističkih podataka, grafikona, dijagrama upoređuju izvore inostrane turističke tražnje, kretanje broja turista, strukturu turista, prostornu raspodjelu, sezonsku kolebljivost, dužinu boravka, izvode odgovarajuće zaključke;
- na osnovu statističkih podataka određuju razlike i sličnosti u domaćem i inostranom turističkom prometu;
- rade grafikon promjene kretanja broja domaćih i inostranih turista za određeni vremenski period i određena područja i upoređuju ih.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 5 (2 časa teorijske nastave i 3 časa vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 9

Na kraju učenja učenik će moći da prepozna turističko-geografske regije Crne Gore i pokaže njihova najznačajnija turistička područja.

Ishodi učenja*Tokom učenja učenik će moći da:*

- izdvoji turističko-geografske regije (crnogorsko primorje, središnja Crna Gora, i sjeverna Crna Gora);
- navede osnovne karakteristike turističko-geografskih područja primorske regije (turistički centri i mjesta, Boka Kotorska, Budvanska rivijera, Barska rivijera, Ulcinjska rivijera) i prepozna njihove turističke potencijale;
- uporedi turističke centre, mjesta i turističko-geografska područja planinske turističke regije;
- ocijeni značaj nacionalnih parkova i njihovu turističku vrijednost (Nacionalni park Biogradska gora, Nacionalni park Durmitor, Nacionalni park Lovćen, Nacionalni park Skadarsko jezero, Nacionalni park Prokletije);
- klasifikuje gradska naselja kao turističke vrijednosti (glavni grad i prijestonica, gradovi – turistički centri, gradovi na važnijim saobraćajnicama)
- izdvoji objekte svjetske baštine (Kotor sa okolinom, Durmitor sa kanjonom rijeke Tare)

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: crnogorsko primorje, Boka Kotorska, Budvanska rivijera, Barska rivijera, Ulcinjska rivijera, središnja Crna Gora, sjeverna Crna Gora, nacionalni parkovi, Biogradska gora, Durmitor, Lovćen, Skadarsko jezero, Prokletije, kanjon Tare.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- objašnjavaju turističke potencijale regija Crne Gore, daju mišljenje o mogućnostima ujednačenog regionalnog razvoja i unapređenja regionalne saradnje u oblasti turizma;
- izrađuju turističke prospekte Crne Gore i turistički vodič zavičaja;
- individualno rade geografski putopis;

- koriste odgovarajući materijal sa interneta, vrše prezentaciju na zadatu temu;
- rade Power Point prezentacije značajnih turističkih područja, centara i mjesta primorske i planinske regije;
- povezuju prethodna znanja i opisuju nacionalne parkove Crne Gore, nabrajaju endeme, definišu povoljnosti za razvoj različitih oblika turizma, daju prijedloge o mogućnostima kvalitetnije turističke valorizacije;
- komparativnom analizom objašnjavaju različite uslove za razvoj turističke ponude gradova u Crnoj Gori;
- posjeta Cetinju, obilazak (po mogućnosti) nekog nacionalnog parka, predavanja predstavnika nacionalnih parkova;
- izdvajaju područja pod zaštitom UNESCO- a, obrazlažu razloge izdvajanja zaštite pojedinih objekata, posjeta Perastu, Kotoru – starom gradu uz angažovanje vodiča;
- posmatraju i komentarišu video zapis Durmitora sa kanjonom Tare.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 9 (3 časova teorijske nastave i 6 časova vježbi i ostalih vidova nastave).

Obrazovno-vaspitni ishod 10

Na kraju učenja učenik će moći da objasni veze između zaštite životne sredine i razvoja turizma.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- istraži međusobnu uslovljenost turizma i zaštite životne sredine;
- predloži mjere za očuvanje prirodne sredine u funkciji razvoja turizma;
- navede posljedice nesavjesnog odnosa građana i turista prema životnoj sredini;
- pretpostavi perspektivu razvoja turizma u Crnoj Gori.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: pozitivni uticaji turizma, negativni uticaji turizma, degradacija životne sredine, planiranje prostora.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- izdvajaju pozitivne i negativne posljedice razvoja turizma na stanje životne sredine, potkrepljujući to primjerima iz okruženja;
- rade na terenu – fotografišu i prikupljaju materijal iz zavičaja o zagađenju i zaštiti prirode;
- kartiraju ugroženost sredine u zavičaju i prezentuju pripremljeni materijal;
- navode argumenta za važnost pravilnog odlaganja otpada.

c) Broj časova realizacije (okvirno): 3 (1 časa teorijske nastave i 2 časa vježbi i ostalih vidova nastave).

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Nastavnicima se preporučuje orijentacioni broj časova po obrazovno-vaspitnim ishodima. Obrazovno-vaspitni ishodi i ishodi učenja dati su tabelarno. Nastavnik ostvaruje vaspitno-obrazovne ishode kroz aktivnosti učenika. Jednom aktivnošću može se dostići više ishoda, a jedan ishod može se dostići preko više različitih aktivnosti.

Sloboda i kreativnost nastavnika ispoljavaće se kroz samostalno planiranje i određivanje tipova časova, izbor nastavnih metoda i oblika rada, raspored nastavnih sadržaja, izbor nastavnih sredstava i aktivnosti za svaki obrazovno-vaspitni ishod. Primjeri aktivnosti samo su predloženi i nastavnik može upotrijebiti i druge načine za dostizanje ishoda. Prilikom planiranja nastavnog sadržaja nastavnik treba da vodi računa o sposobnostima i uzrastu učenika, njihovim potrebama i interesovanjima, uslovima i nastavnim sredstvima kojima škola raspolaže.

Aktiviranje učenika moguće je primjenom nove nastavne tehnologije i svih metoda koje već dugo imaju primjenu u nastavi. Važno je samo primijeniti ih tako da se omogući maksimalna aktivnost učenika. Neki od oblika nastave koji mogu učiniti da nastava bude aktivna jesu:

- problemska nastava,
- programirana nastava,
- učenje otkrivanjem,
- individualizovana i diferencirana nastava,
- mikronastava (individualni rad, rad u parovima, rad u grupama) i
- učenje uz pomoć kompjutera.

Nastavnicima se preporučuje da u okviru svakog obrazovno-vaspitnog ishoda obrade i odgovarajuće sadržaje otvorenog dijela programa. Na primjer, prilikom obrade sadržaje iz neposredne okoline potrebno je voditi računa o usklađenosti sadržaja, kako bi učenici mogli da prave poređenja nastavnih sadržaja sa njima poznatim i bliskim sadržajima iz neposrednoga okruženja.

U nastavi predmeta Turistička geografija upoznajemo se s mnoštvom geografskih informacija, pojmova, naziva, statističkih podataka. U tom pogledu, veoma je važno da se razvijaju sposobnosti za najlakše i najbrže usvajanje, obradu i primjenu turističko-geografskih informacija. Nastavnici treba da koriste metode i aktivnosti koje će podsticati i razvijati sposobnosti klasifikacije i sistematizacije, izdvajanje bitnog od nebitnog, kao i uočavanje važnih podataka i činjenica.

Da bi se ostvario kvalitet i trajnost stečenih znanja, neophodno je ostvariti korelaciju među različitim nastavnim predmetima. Priroda geografije kao nauke, time i turističke geografije, je takva da predstavlja sintezu i sponu između prirodnih i društvenih nauka, pa samim tim podrazumijeva korišćenje dostignuća drugih nauka i predstavlja idealan model za usvajanje sistema pojmova, što je jedan od osnovnih ciljeva učenja uopšte.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, članom 12 definiše način prilagođavanja nastave i učenja učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama koji se školuju po

Programu uz obezbjeđivanje dodatnih uslova, pomagala i stručne pomoći u gimnazijskom obrazovanju.

U zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, sposobnosti i potreba učenika, individualni program omogućava mijenjanje, prilagođavanje i individualizaciju metodike kojom se sadržaji realizuju.

Primjer: za učenika bez ostatka vida, škola treba da u saradnji s Resursnim centrom Podgorica obezbijedi udžbenike na Brajevom pismu, elektronske udžbenike, omogući siguran i bezbjedan prostor, bez barijera i sl.

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Prema Strategiji za razvoj i podršku darovitim učenicima, predviđen je specifični cilj: „Omogućiti obogaćivanje kurikuluma kao jedan od modela podsticanja darovitosti u školi“.

Kurikulum se obogaćuje po širini, ishodima i sadržajima učenja, kao i po dubini, metodama nastave/učenja koje treba da angažuju više misaone procese u obradi tih sadržaja, a u skladu sa sposobnostima, sklonostima, interesovanjima i motivacijom darovitih učenika. U procesu planiranja nastave, potrebno je da nastavnici pažljivo definišu ishode, sadržaje i metode učenja koji će biti izazovni za darovite učenike i koji će odgovarati njihovom stepenu razvoja, ali i biti povezani sa jezgrom modula. Sadržaji, kojima se obogaćuje program, treba da budu primjereni učenikovim interesovanjima, u cilju podsticanja njihove motivacije za rad i daljeg razvoja učenikovih potencijala. Oni treba da budu dovoljno izazovni i raznovrsni da podstiču više misaone procese, pri čemu tempo rada treba da bude fleksibilan i da odgovara brzini napredovanja svakog darovitog učenika. Važno je da nastavnici koriste interdisciplinarni pristup u nastavi, koji je zasnovan na integraciji problema iz različitih oblasti nauke, jer se tako podstiče želja darovitih učenika za proširivanjem i produblivanjem znanja, kao i razvijanjem sposobnosti da reaguju na različite pojave.

Planiranje i pripremanje nastave treba da sadrži različite pristupe poučavanja, različite metode učenja, i na kraju, različite načine prezentovanja onog što se naučilo. Nastavu treba organizovati tako da omogući učenicima da primjenjuju metode učenja kao što su: rješavanje problema, izrada radova, istraživanja, kooperativno učenje, divergentno učenje i sl. Prilikom realizacije obogaćenog kurikuluma za redovnu nastavu, darovite učenike ne treba izdvajati iz odjeljenja, već im omogućiti individualan ili rad u grupi na zadacima i projektima uz stručno vođenje nastavnika. Postignuća u učenju se mogu unaprijediti kada daroviti učenici borave i uče u grupi onih sa sličnim sposobnostima i interesovanjima. Stoga je pored planiranja redovne nastave, potrebno sačiniti i plan rada dodatne nastave i sekcija (slobodnih aktivnosti) čijom će se realizacijom odgovoriti potrebama i interesovanjima darovitih učenika. U ovim planovima je potrebno posebno definisati ishode učenja koje podstiču više misaone procese (analiza, sinteza, evaluacija) kao i razvoj vještina.

H. VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

Provjera i ocjenjivanje ishoda učenja je najvažnija i najosjetljivija faza vaspitno-obrazovnog rada. Od nastavnikovog vrednovanja zavisi hoće li znanje ostati na nivou reprodukcije ili će učenici učiti s razumijevanjem i upotrebljavati ga u školi i u svakodnevnome životu.

Uloga nastavnika kao procjenjivača, evaluatora u nastavnome procesu veoma je važna, a ona između ostalog obuhvata:

- ocjenjivanje i sve vrste intervencija koje daju povratnu informaciju o uspješnosti procesa učenja;
- primjenu različitih metoda i tehnika procjenjivanja i ocjenjivanja znanja;
- sve vrste verbalnih i neverbalnih odobravanja ili neodobravanja učeničkoga rada od strane nastavnika;
- analiziranje individualnog postignuća učenika u odnosu na njegove sposobnosti, radne navike, i motivaciju.

Kvalitet provjeravanja znanja biće na najvišem nivou uz poštovanje stručnih didaktičkih načela, kao što su primjena različitih načina i formi, uvažavanje individualnih razlika učenika, principa objektivnosti, strpljivosti, planiranja i javnosti ocjenjivanja.

Kako bi se obezbijedila usklađenost provjeravanja sa predviđenim ishodima programa potrebno je ubuduće proširiti repertoar načina i oblika provjeravanja, da se provjeravanjem pored sazajnih obuhvata i ostali ishodi programa: primjena znanja, rješavanje problema, kreativno i kritičko mišljenje, argumentovanje, zauzimanje stava, saradnja u grupi, donošenje odluke itd.

a) Elementi praćenja učenika u nastavi

Sastavni dio vrednovanja je i definisati elemente ocjenjivanja. Elementi ocjenjivanja: daju odgovor na pitanje šta pratimo, provjeravamo i ocjenjujemo kod učenika u nastavi; zavise od ciljeva predmeta, od toga šta je predviđeno da se postigne; obezbjeđuju da ocjenjivanje odražava zahtjeve programa, da uključuje i podstiče razvoj predviđenih kompetencija učenika.

Utvrđiti elemente ocjenjivanja znači utvrditi šta ćemo pratiti i ocjenjivati u nastavi. Šta konkretno treba da bude predmet ocjenjivanja u nekom predmetu zavisi od ciljeva tog predmeta, od toga šta je predviđeno da se nauči.

Predmet ocjenjivanja u školi mogu biti:

Znanje i to na različitim nivoima:

- poznavanje činjenica, definicija, postupaka
- razumijevanje i zaključivanje (sposobnost učenja, analiziranja, upoređivanja, povezivanja i zaključivanja)
- primjena i transformacija znanja (sposobnost rješavanja problema, kreativno i kritičko mišljenje).

Vještine od značaja za predmet:

- komunikacijske (razumijevanje, čitanje, pisanje, govorenje)
- socijalne (saradnja i timski rad)

- psihomotorne (crtanje, sviranje, igranje, izrada modela, karata...).

b) Kriterijumi praćenja i ocjenjivanja

Kriterijumi ocjenjivanja se izvode iz ishoda programa i govore nam šta će učenik biti u stanju da uradi na određenom nivou ocjene. Prilikom definisanja kriterijuma ocjenjivanja u kognitivnom području često se koristi Blumova taksonomija.

PAMĆENJE – Učenik se prisjeća prethodno naučenog gradiva, zna specifične činjenice, metode, procedure, zna osnovne koncepte i principe, poznaje terminologiju, datume, ličnosti, mjesta, ključne ideje – ko, šta, kada (zadaci tipa: imenuj, nabroji, definiši, odaberi...).

RAZUMIJEVANJE – Učenik se izražava svojim riječima, opisuje, objašnjava, navodi vlastite primjere. Razlikuje uzroke i posljedice; interpretira grafikone, tabele, karte (zadaci tipa: poređaj, protumači, razlikuj, grupiši...).

PRIMJENJIVANJE – Ranije naučeno znanje koristi u novim situacijama, upotrebljava pojmove u novim kontekstima, rješava probleme, pravilno upotrebljava procedure, primjenjuje zakone (zadaci tipa: primjeni, klasifikuj, modifikuj, demonstriraj...).

ANALIZIRANJE – Učenik identifikuje komponente znanja, razumije strukture i kompozicije, razumije logičke postavke u zaključivanju, razlikuje činjenice i zaključke, otkriva glavne ideje, autorovo stajalište i pristranost, razlikuju bitno od nebitnog, sažima, uočava sličnosti i razlike, uspoređuje (zadaci tipa: urediti, zaključiti, analizirati, klasifikovati, rastaviti na djelove...).

EVALUIRANJE – Sposobnost da se procijeni vrijednost materijala, da donese odluku na osnovu datih kriterijuma i standarda, iskaže svoje mišljenje (npr. zadaci tipa: ocijeni, obrazloži, argumentuj, zaključiši...).

KREIRANJE – Sposobnost da se nepovezani elementi povežu u koherentne i funkcionalne cjeline, da se reorganiziraju u nove oblike i strukture (npr. učenici pišu esej; strukturiraj, generalizuj, kombinuj...).

Kriterijumi ocjenjivanja znanja

Osnovni nivo	Srednji nivo	Viši nivo
POZNAVANJE ČINJENICA I INFORMACIJA U MANJE-VIŠE IZVORNOM OBLIKU (činjenično znanje, poznavanje i osnovno razumijevanje činjenica, podataka, definicija...)	UTVRĐIVANJE RELACIJA MEĐU ELEMENTIMA ZNANJA – ZAKLJUČIVANJE (analiza, izdvajanje elemenata i utvrđivanje odnosa među njima: poređenje, razlikovanje, povezivanje, klasifikovanje; određivanje uzroka i posljedica)	LIČNI, AUTONOMAN ODNOS UČENIKA PREMA SADRŽAJU KOJI UČI (primjena, analiza i sinteza: vrednovanje i selekcija, opredjeljivanje, primjena u novim okolnostima (u novoj situaciji), transformacija u novi oblik, novu cjelinu i sl)

c) Obaveze učenika

Očekivanje je da učenici različitim putevima mogu doći do uspjeha, a konačna ocjena objedinjuje ispunjavanje različitih obaveza učenika. Na osnovu elemenata praćenja i ocjenjivanja, utvrđuju se obaveze učenika, šta se od učenika očekuje, koje su mu obaveze tokom realizacije programa.

Od učenika se, na primjer, očekuje:

- aktivno učešće u diskusijama i zalaganje na času;
- izrada jednog samostalnog pismenog zadatka (eseja);
- učešće u timskoj izradi jednog istraživačkog zadatka;
- izrada dva samostalna domaća zadatka;
- izrada kontrolnih zadataka i testova.

d) Oblici praćenja i provjeravanja

Kako bi se obezbijedila usklađenost provjeravanja sa predviđenim ishodima programa potrebno je proširiti repertoar načina i oblika provjeravanja, da se provjeravanjem pored sazajnih obuhvate i ostali ishodi programa: primjena znanja, rješavanje problema, kreativno i kritičko mišljenje itd.

Imajući u vidu elemente praćenja i provjeravanja učenika, kao i predviđene obaveze potrebno je predložiti adekvatne oblike praćenja i provjeravanja učenika. Npr. u svrhu praćenja i provjeravanja učenika predviđeno je da nastavnik koristi: pismene zadatke (esej), test (objektivnog ili kombinovanog tipa), projektni istraživački zadaci, praktični radovi (crteži, makete), portfolio (zbirka radova), i sl.

Usklađivanje ishoda programa sa oblicima provjeravanja znanja učenika:

Ishod programa *poznavanje*: (npr. znati, imenovati, navesti, prepoznati, identifikovati) usmeno provjeravanje; stavke u objektivnim testovima, poput dopunjavanja kratkih odgovora, zadataka sparivanja, označavanja, pitanja sa višestrukim odgovorima.

Ishod programa *razumijevanje*: (npr. moći interpretirati, navesti primjer ili ilustraciju, klasifikovati, sažeti, uporediti, objasniti, zaključiti ili predvidjeti) razgovor, diskusija na času, eseji, problemski zadaci, pojmovne mape, dijagrami uzroka i posljedica, pitanja s višestrukim odgovorima.

Ishod programa *primjena*: (npr. sprovesti, primijeniti, demonstrirati, upotrijebiti) rješavanje problemskih zadataka; izvođenje aktivnosti.

Ishod programa *analiza*: (npr. razlikovati, razlučiti, sistematizovati, pripisati) studije slučaja, projekti, vježbe rješavanja problema, debate, eseji (seminarski rad), istraživački radovi.

Ishod programa *evaluacija*: (npr. provjeriti, pratiti, kritikovati, procijeniti) kritički prikazi, kritike, studije slučaja, dnevници, problemski zadaci, debata.

Ishod programa *kreativna produkcija* (npr. generisati, napraviti hipotezu, osmisliti, planirati, proizvesti, konstruisati) istraživački projekti, eksperimenti, izvođenje, eseji, dizajniranje veb stranica.

U našim školama koristi se numerička skala od 1 do 5, pa je potrebno precizno opisati ponašanje učenika za svaki od pozitivnih djelova skale (od 2 do 5).

Provjeravanje i ocjenjivanje znanja treba da bude usmeno i pisano. Pisanu provjeru znanja treba vršiti na objektivnim testovima, koji pokrivaju sve nivoe zahtjevnosti. Učenici treba da budu unaprijed upoznati s kriterijumima ocjenjivanja. Prilikom praćenja i ocjenjivanja rada učenika treba uzeti u obzir i rad na terenu, vježbe, izlaganje seminarskih radova, zbirki. Nastavnik ne procjenjuje samo formalna znanja, nego i stepen angažovanja, motivacije, oblike učešća, saradnju, snalaženje u grupnom rješavanju zadataka, rezultate grupnoga oblika rada itd.

Prilikom provjere znanja učenicima treba omogućiti korišćenje odgovarajućih pomagala (različite vrste karata, slikovni materijal, grafičke prikaze...) kako bi najlakše pokazali svoje znanje.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA

a) Resursi za realizaciju predmetnog programa

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave predmeta Turistička geografija neophodan je kabinet ili specijalizovana učionica. Učionica treba da bude opremljena potrebnim nastavnim sredstvima, literaturom, didaktičkim pomagalicama i audio-vizuelnim sredstvima. U cilju korišćenja audio-vizuelnih sredstava u nastavi, treba da postoji mogućnost zamračivanja učionice.

Vizuelna sredstva dijele se na dvodimenzionalna i trodimenzionalna, a i jedna i druga mogu biti statična i dinamična. Dvodimenzionalna statična sredstva jesu karte, slike, dijagrami, grafikoni, crteži, skice, kartogrami, dijafilmovi, dijapozitivi, a dinamična su aplikacije, nijemi filmovi, televizijske emisije. Trodimenzionalna statična sredstva su razne kolekcije, reljefni modeli, makete, a dinamična globusi, telurijumi i dinamični modeli.

Osnovno nastavno sredstvo u nastavi geografije, time i turističke geografije su raznovrsne geografske karte i globusi.

Neophodno je da obrazovno-vaspitna ustanova raspolaže geografskim kartama:

- karta svijeta (fizičko-geografska i politička karta),
- karte kontinenata (fizičko-geografske i političke),
- karte pojedinih regija Evrope,
- karte Crne Gore (fizičko-geografske, tematske),
- određene tematske karte (privredne, klimatske, biogeografske, saobraćajne, turističke),
- određene reljefne karte,
- turistički prospekti.

Kabineti (specijalizovane učionice) treba da budu opremljeni i odgovarajućim audio-vizuelnim sredstvima:

- dijaprojektorom sa dijafilmovima,
- episkopom,
- grafoskopom,
- televizorom,
- foto-aparatom,
- video-rikorderom,
- kasetofonom sa CD-om i
- kompjuterom sa TV-karticom uz mogućnost upotrebe novih informatičkih sredstava i interneta.

Kabineti treba da budu opremljeni i različitim modelima, fotografijama, DVD aparatom sa odgovarajućim filmovima, TV-emisijama, čart-tablom, projekcionim platnom, odgovarajućim audio-kasetama i CD-ima, folijama, makazama, skalpelom, hamer papirom, papirom u boji, stalcima za karte, olovkama u boji. Nastavna sredstva treba da se čuvaju u ormarima, a nastavniku (i učenicima) na raspolaganju treba da bude i odgovarajuća literatura, udžbenici, priručnici, časopisi, geografski atlasi, radne sveske i zbirke zadataka.

Za izvođenje terenskog rada i ekskurzija potrebna su odgovarajuća pomagala, kao što su: termometri za vazduh, vodu i zemljište, barometar, metar-pantljičke, bidoni za vodu, lopata na rasklapanje, štoperice, lakmus papir, kompas, mjerač padavina, mjerač vjetra, topografske karte, planovi kraja gdje se terenski rad izvodi.

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Turističku geografiju u gimnaziji može izvoditi licencirani profesor geografije, profesor istorije i geografije, diplomirani geograf, diplomirani turizmolog. Licenca pored odgovarajuće stručne spreme podrazumijeva i položen stručni ispit za rad u školi. Relicenciranje se vrši po Pravilniku o licenciranju nastavnika u školi.

Nov način rada podrazumijeva i niz kompetencija: potrebno je da nastavnik bude dobar organizator (planiranje i izvođenje terenskoga rada, vođenje istraživačkih radionica, planiranje tematskih i projekatskih radova itd).

LITERATURA

Preporučena literature za učenike

Grupa autora (2010): Turistička geografija Crne Gore za IV razred turističke škole; IVPE, Cetinje.

Grupa autora: Geografski atlas za srednju školu.

Enciklopedija znanja, Gdje, Mladinska knjiga, Ljubljana – Zagreb, 1990.

Popularna literatura (Časopisi »Gea«, »Zemlja i ljudi«, »National geographic«)

Radović M. (2010): Turistička geografija Crne Gore, Fakultet za turizam hotelijerstvo i trgovinu.

Stanišić B., Bujošević M. (1995): Turistička geografija ZZUINS, Beograd.

Internet prezentacije

Preporučena literatura za nastavnike

Blažević I., Pepeonik Z. (2000): Turistička geografija, Školska knjiga, Zagreb.

Bilen M., K. Bučar K. (2001): Osnove turističke geografije, "Mikrorad".

Burić M. (2002): Geografsko-istorijski atlas Crne Gore, Institut za geografiju, Nikšić, 2002.

Grupa autora (1991): Geografija Crne Gore, "Univerzitetska riječ", Nikšić.

Enciklopedijski geografski leksikon Jugoslavije (1990), "Svjetlost", Sarajevo.

Ivkov (2000): Metodički priručnik za nastavu geografije, "PMF" – Departman za geografiju, Novi Sad.

Jovičić Ž. (1966): Turistička kretanja, Beograd.

Jovičić Ž. (1989): Turistička geografija, "Naučna knjiga", Beograd.

Kartal P., M. Radović M. (2002): Geografski prostor Crne Gore – Geografija plus, "Unireks", Podgorica.

Kasalica S. (1998): Sjeverna Crna Gora, "Unireks", Nikšić.

Marković Z. (1987): Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb.

Master plan za razvoj turizma do 2000. godine u Crnoj Gori.

Nedeljković M.(2001): Leksikon naroda svijeta, Srpska književna zadruga, Beograd.
Nikolić S. (2000): Priroda i turizam Crne Gore, Podgorica.
Pepeonik Z.(2003): Turistička geografija svijeta, Školska knjiga, Zagreb.
Radojičić B. (1996): Geografija Crne Gore – prirodna osnova, "Unireks", Nikšić.
Rakićević T. (1978): Opšta fizička geografija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
Statistički godišnjaci Crne Gore podaci o turističkim kretanjima i prometu.
Vasović M., Jovičić Ž. (1982): Važnije turističko-geografske regije Evrope, "Rad", Beograd.
Vlahović P. (1984): Narodi i etničke zajednice Svijeta, Vuk Karadžić, Beograd.
Vukonić, B., Čavlek, N. I dr.,(2001): Rječnik turizma, "Masmedia", Zagreb
Weber, S., Mikačić, V., (2002): Osnove turizma, "Školska knjiga", Zagreb.
Zbornik radova sa naučno-stručnog skupa "Zaštita prirode i turizam u nacionalnim parkovima SR Jugoslavije, Kolašin, 23-25. septembra 1992.

Napomena:

Nastavnici mogu dopuniti literaturu i preporučiti korišćenje drugih izvora u cilju aktuelizacije nastave, zbog novih dostignuća i znanja za potrebe zadovoljenja interesa lokalne zajednice, učenika i socijalnih partnera.

Predmetni program **Turistička geografija** za III ili IV razred gimnazije, izborni predmet za dopunu maturalnog standarda, uradila je Komisija u sastavu:

Prof. dr Dragica Mijanović, predsjednik

Dr Snežana Grbović, član

Dragoje Đokić, član

U izradi Predmetnog programa korišćen je prethodno važeći Predmetni program zasnovan na ciljevima. Pored naših, u izradi Predmetnog programa konsultovani su i predmetni programi iz država u regionu: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **TURISTIČKA GEOGRAFIJA – obavezni izborni predmet za dopunu maturalnog standarda** za III ili IV razred opšte gimnazije.